

ERÜ kogude toimkonna kokkusaamine
Tallinnas Eesti Muusika- ja teatriakadeemia nõukogu ruumis A-202
9. detsembril 2010 (lumetorm Monika päev!)

Esinejad: Kaie Viigipuu-Kreintaal (Tallinna keskraamatukogu), Toomas Seppel (Kultuuriministeerium)

Osalejad: Tiina Feldmanis, Kairi Felt, Kristhel Haak, Heidi Heinmaa (külalisena), Anu Iho, Merike Kiius, Marika Koha (külalisena), Kate-Riin Kont, Urve Leemets (külalisena), Eve Lipand, Elvira Mutt, Kristina Pai, Svea Pärsimägi (külalisena), Kristi Pärt (külalisena), Ilvi Rauna, Raina Rohumaa, Vaiko Sepper, Ülle Talihärm, Marje Tamra, Kertu Uri, Kaarin Viirsalu.
(*Osales 16 toimkonna liiget (5 olid haiged või osalesid teisel koosolekul) ja 5 külalist ning 2 esinejat.*)

Päevakava:

11.00 – 11.15 Tervitamine

11.15 – 12.15 Seadusloomest

Kultuuriministeeriumi meedia ja autoriõiguse osakonna levitalituse nõuniku **Toomas Seppeli** ülevaade kogude temaatikaga haakuvates seadustes lähiajal tehtavatest muudatustest:

- **Sundeksemplariseaduse** uus redaktsioon,
- **Autoriõiguse seaduse** uus redaktsioon,
- **orbtööde** (*Orphan Works*) temaatika.

12.15 – 13.00 Küsimused, diskussioon

13.00 – 15.00 Muusika, filmide, nootide ja temaatiliste andmebaaside komplekteerimisest raamatukogudes

13.00 – 13.30 **EMTA** komplekteerimispõhimõtted, praktika ja probleemid (**Ilvi Rauna**).

13.30 – 14.00 Ülevaade **Eesti Muusikakogude Ühenduse** tegevusest (**Kaie Viigipuu-Kreintaal**, EMKÜ esinaine).

14.00 – 15.00 Raamatukogude esindajate kommentaarid antud teemal, arutelu.

- **Helikandjate** kogumine ja laenutamine.
- **Filmide** kogumine ja laenutamine.
- **Nootide** komplekteerimisest. Kes kogub mujal välja antud eestiainelisi noote. Millise põhjalikkusega ja kuidas töö käib? Kuidas kulgeb nootide kataloogimine?

15.00 – 15.30 Uudised, teated, küsimused

- ERÜ kogude toimkonna pisitrükise **definiitsioon** on lisatud raamatukogusõnastikku.
- **Rahvusraamatukogu** seaduse uus redaktsioon.
- **Riigihangetest**. Kuidas hanked tehakse, mitu erinevat hanget välja kuulutatakse (välisajakirjad, välisajalehed, venekeelsed väljaanded jne). Kes olid sel aastal partneriteks? Kes võitsid tuleva aasta pakkumised? Ajakava: millal hanked välja kuulutatakse? Raamatu-kogud, kellel on olemas raamlepingud - milline on nendest tõusnud kasu.
- RRis käinud Rahandusministeeriumi **riigihangete kontrollist**.
- **Digitaalarhiivist** DIGAR. Millised on raamatukogude ootused digitaalarhiivile. DIGARi ja teiste digiarhiivide (*Dspace*) vahekord.
- **Veebiarhiveerimine** - millised oleksid raamatukogude ootused veebiarhiveerijatele. Mida loodate leida arhiveeritud materjalide hulgast?
- **Kevadine seminar (aprill)** – ettepanekuid teema ja ettekandjate osas („Raamatukogude arhitektuur ja turvalisus?“)

15.30 – 17.00 Tutvumine EMTA raamatukoguga

18.00 Huvilistele kontsert EMTA saalis

Toimkonna kokkusaamine 9. detsembril 2010 Eesti Muusika- ja teatriakadeemias.

Protokoll

Koosolekule olid kutsutud esinema kaks külalist - **Toomas Seppel** Kultuuriministeeriumist ja **Kaie Viigipuu-Kreintaal** Tallinna linnaraamatukogust ja Eesti Muusikakogude Ühendusest.

- Toomas Seppel tutvustas muutmisel olevaid seaduseelnõusid: **Sundeksemplariseadust, Autoriõiguseadust, Arhiiviseadust ja orbtööde (Orphan Works)** temaatikat (oodatakse Euroopa Liidu vastavasisulise direktiivi valmimist). Paradoksaalselt on üheaegselt muutmisel peaaegu kõik teadus- ja arhiivraamatukogusid puudutavad seadused ja määrused (lisaks ka Rahvusraamatukogu seadus ja Teadus- ja arendustegevuse korraldamise seadus).

Sundeksemplaride temaatikat on vaagitud juba mitu aastat ja Riigikontrolli auditi ettepanekul ja vaatamata raamatukogude vastuseisule sundeksemplaride hulk ilmselt väheneb (seniselt 8 – 6). Sisse on toodud mõisted pikaajaline ja lühiajaline säilitamine. Pikaajalise säilitamise kohustus jääb elnõu järgi vaid RR-le ja TÜR-le. Mida need mõisted praktikas tähendavad, st kuidas raamatukogud tegelikult oma sundeksemplare säilitama peavad/ei pea, vajab veel arutamist.

Seadusest on välja jäetud sundeksemplaride vähendamise võimalus, sest seda kasutati tegelikkuses vaid paaril korral. Kuna sundeksemplare kokkuvõttes niigi vähendatakse, ei ole see enam vajalik.

Uus seaduseelnõu määratleb täpsemalt mõiste kasutamine/laenutamine. Sundeksemplare võib kasutada/laenutada vaid raamatukogus ja vaid juhul kui teisi eksemplare ei ole. Keelatud on nii sundeksemplaride kojulaenutus kui ka avariiulile paigutamine kuna nende puhul kaasneb alati suurem risk teavikule.

Väljaanded, mis ära keelatakse ja kuuluvad hävitamisele, jäävad sundeksemplaridena raamatukogudesse alles. (Senine praktikas on keelustatud mängufilm „Magnus“ ja raamat „Rusikad“.)

Riigikontroll, Kirjastajate Liit, Kultuuriministeerium ja Õiguskantsler on mitmel korral arutanud sundeksemplaride loovutamise juriidilisi aspekte. Lõpptulemusena leiti, et nende loovutamine ei kahjusta kirjastajate majandushuve, sest põhiseaduse preambula „Eesti riigi ja kultuuri kaitse“ kaalub need üles. Seega tuleb sundeksemplare endiselt loovutada ilma tasu saamata, et garanteerida Eesti riigi kultuuri säili(ta)mine.

Seaduse tasemel ei reguleerita enam jaotatava eksemplari jagajaid, st et seni seaduses kirjas olnud komisjon (mida praktikas ei moodustatud) jagamisele kuuluvate eksemplaride jaotamiseks eri kogude vahel, ei ole enam vajalik. Jagatav eksemplar liigub tulevikus TTÜst TLÜAR-i, samas sundeksemplaride saajate ring jääb samaks.

Seni ministri korralduses olnud sundeksemplaridena loovutamisele mittekuuluvate materjalide loend on uues versioonis toodud seadusse, mis on mõislik, sest enam ei ole vaja otsida infot kahest dokumendist.

Peamiseks sisuliseks uuenduseks seaduse juures on trükieelsete failide sissetoomine. Peale seaduse jõustumist tuleb kirjastajal anda Rahvusraamatukogule üle fail, mis kuulub säilitamisele ja mida saab kasutada autoriseeritud töökohtades ka teistes sundeksemplari saavates raamatukogudes.

Uuenduseks on ka audiovisuaalse toese algmaterjali (mitte teletoodang!) sissetoomine (varem kajastus Arhiiviseaduses). Selle eest hakkab vastutama Eesti Foto- ja Filmiarhiiv, kes hakkab koguma nii digitaalset kui ka lintidel materjali. Tulevikus vaid faile, serverid on olemas.

Sundeksemplari seaduse uus redaktsioon peaks rakenduma 2012.

- **Arhiiviseaduses** tehtavad muudatused puudutavad lisaks muudele täiendustele ka sundeksemplare – esmakordselt määratletakse filmide toormaterjali säilitamise kohustus, täitjaks Eesti Foto- ja Filmiarhiiv.
- **Autoriõiguse seaduses** räägitakse raamatukogudest „Vabakasutuse“ peatükis. Seaduse muutmisest on väga huvitatud eelkõige muusikaraamatukogud. Seni puudub õigus filmide kojulaenutuseks. Üks lahendus oleks tasuta laenutuste eest nagu raamatute ja muusika puhul Autorihüvitise Fondi kaudu. Probleem on raha - filmide õiguste omanike soovitud summad laenutusõiguse eest on ebamõistlikult kallid. T. Seppel ei olnud sellele lahendusele jõudmise osas väga optimistlik, kuid soovitas püüda saada kokkuleppele Eestis toodetud filmidele laenutusloa hankimiseks. Samas nende filmide puhul, mis ärikäibesse ei lähe, võivad raamatukogud kojulaenutusega riskida, sest on vähetõenäoline, et .
- **Orbtööd.** Kõigi materjalide puhul, mille autorit me ei tea või ei leia, on raamatukogu tegevused raskendatud. Selliseid teoseid ei saa digiteerida, avalikult välja panna jne. Kuna Euroopa Liidus on valmimas selleteemaline direktiiv ja ka direktiiv ühingute õiguste kohta (milles puudutatakse samuti orbtööde eest tasustamist), on Kultuuriministerium äraootaval seisukohal. Loodetavasti see aitab kirjeldatud olukorras lahendusi leida ja ratifitseeritakse kiiresti ka Eestis.

➤ **Kaie Viigipuu-Kreintaal** tutvustas meeleoluka piltidega ettekandega **EMKÜ e Eesti Muusikakogude Ühenduse ajalugu, eesmärgid ja tegevust**. EMKÜ asutati 18. novembril 1991. Alates 1994 on ta on suure maailmaorganisatsiooni IAML (Rahvusvaheline Muusikakogude Ühendus, asutatud 1951) Eesti rahvuslik osakond. IAMLi kuulub 57 riiki maailmas, seejuures ei ole liikmed mitte ainult raamatukogud, vaid ka muuseumid, arhiivid jm asutuste muusikakogud. IAMLi ja EMKÜ tegevuse peamiseks eesmärgiks erialainfo levitamine, juhendmaterjalide koostamine, täiendkoolituse ja suhtlemisfoorumid pakkumine. Vähetähtis ei ole ka muusikaraamatukogude vajalikkuse tõestamine nii iseendale kui ka teistele. EMKÜ eesmärgiks on koondada Eesti muusikaraamatukogusid, lahendada üheskoos erialaseid spetsiifilisi küsimusi ja korraldada erialast täiendkoolitust. Igal aastal korraldatakse erialaseid seminare. Koostööd tehakse Eesti Muusika Nõukogu ja Eesti Muusika Infokeskusega. EMKÜl on juhatus ja esimees, kelleks hetkel on Kaie Viigipuu-Kreintaal. Varasemad EMKÜ presidendid on olnud Avo Kartul (TÜR) ja Aurika Gergeležiū (varem RR). 1990ndatel hakati pöörama suuremat tähelepanu rahvaraamatukogudele. Tänu EMKÜle on väiksemate raamatukogude muusikaosakonnad või suurte osakondade muusikaspetsialistid muutunud tugevamaks, sest ühine tegevus annab ka erialale kaalu juurde ja spetsialistile kindlust (ta ei ole oma kitsa erialaga üksik). EMKÜl on palju rahvusvahelisi kontakte, mis aitavad olla kursis mujal toimuvaga. IAMLi liinis tehakse koostööd (RR) erinevatele andmebaasidele – RILM (uus muusikakirjandus), RISM (allikmaterjalid, nooditrükised), RIP (muusika-alane perioodika). EMKÜ on korraldanud mitu suurt rahvusvahelist üritust – 1999 Balti- ja Põhjamaade muusikaraamatukogude konverentsi, 2001 Riias Balti muusikakogude seminari, 2003 Tallinnas IAMLi aastakonverentsi.

EMKÜ töö tulemusel tehti Autoriõiguse seaduses muudatused, mis võimaldavad nüüd muusikat ka koju laenutada. Eesmärgiks on saavutada sama tulemus ka filmide osas. EMKÜ ja ERÜ otseselt seotud ei ole, kuid juba mitmendat aastat on ERÜ aastaraamatus avaldatud ka EMKÜ ja EKÜ (Eesti Kunstikogude Ühenduse) aastaaruanne, sest kummalgi ühendusel oma häälekandjat ei ole ja muidu jääks nende tegevus kajastamata.

ERÜ kogude toimkonna liikme Merike Kiipuse ettepanekul uurib EMKÜ, kas Eesti Rahvaluule Arhiiv võiks olla EMKÜ liige.

- **Kõik toimkonna liikmed andsid ülevaate muusika, filmide, nootide ja temaatiliste andmebaaside komplekteerimisest raamatukogudes.** Pikemalt arutleti *Estonica* üle – kuidas defineerida *Estonicat* juhul kui tegemist ei ole keelega, vadi heliga? Kas välismaal avaldatud eestlase teos on „Eesti“ või „*Estonica*“? Kuna raamatukogudel on mõlema jaoks erinev reeglistik, tuleb iga ostu puhul see otsustada, sest järgnev töötlemine ja kasutustingimused võivad sellest sõltuda. Kuna temaatika pakkus huvi ka erinevate raamatukogude muusikaosakodade spetsialistidele, oli koosolekul ka 5 külalist 4 raamatukogust (EMTA, RR, TTÜR, TÜR,).
- **KMAR:** kogutakse Eesti noote.
  - **RR:** eraldi sundeksemplaride ja kasutuskogu (eesti salvestised, *Estonica*). Salvestistel on kohalkasutus. Kogutakse nii noote (2 sundeksemplari, 2 ostu), auviseid kui ka filme (1 sundeksemplar, 1 ost). Välismaistest Eesti autorite teostest ostetakse 3 eksemplari (1 arhiiveksemplariks). Välismaistest nootidest eelistatakse Põhjamaade heliloojaid.
  - **TLÜAR:** hangitakse vähesel määral noote – muusikaõpetajate koolitamiseks. Filme ostetakse Balti Meediakoolile.
  - **EKA:** olemas üle 800 mängufilmi, mida on komplekteeritud lähtudes režissööridest, auhindadest ja sellest, mida peetakse klassikaks. Tänapäevane kunstiõpe ei saa hakkama ilma filmita. Filme laenutatakse koju üliõpilastele (õppeotstarbel kasutus on ka seaduse järgi lubatav).
  - **Eesti Patendiinfo keskus:** auviseid, filme ega noote kogus ei ole.
  - **TTÜ:** auviseid, filme ega noote kogus ei ole.
  - **TÜ:** sundeksemplariid ja lisaks ostetakse kõigest 1 eks. juurde. Hangitakse ka välismaal ilmunud *Estonicat* (nii filmi, auvist kui ka nooti). Peale rahvusteaviku hangitakse muusikast klassikat, rahvamuusikat, džässi, rocki-popi, st valikuga kõike. Kogu on väga heal tasemel eelkõige rahvamuusika ja vanamuusika osas. Filmidest on eelistatud dokumentaalfilmide ja muusikafilmide hankimine, kuid on ka mängu- ja õppefilme. Eraldi kogumi moodustab ülikooli filmiarhiiv – kõik ülikooli ürituste salvestised. Tulevikus hakkab olema täielikult kättesaadav TÜ kodulehe kaudu.
  - **Hoiuraamatukogu:** auviseid, filme ega noote kogus ei ole.
  - **Tallinna Keskraamatukogu** (Kaie Viigipuu-Kreintaal): hangitakse kõigile meelemärast, „süvateadust“ mitte. Kõike maksimaalselt 3 eksemplari. Kõige populaarsemad on popmuusika ja muusikalid. Raamatukogu on sõlminud Rahvusringhäälinguga lepingud, mida pikendatakse. Lugejate kasutada on e-noodikogu, mille kõigi autoritega on tehtud lepingud ja lugeja saab noote endale välja trükkida.
- **Pikema ülevaate andis EMTA raamatukogust ja komplekteerimispõhimõtetest direktor Ilvi Rauna.** Raamatukogu eesmärgiks on alustada igal aastal ühe helilooja kogutud teoste (noodid) ostmist. Kuna nende ilmumine võtab aastaid, tähendab see pikaajalise kohustuse võtmist. Seni on sellega toime tulnud ja mitmed komplektid juba tervikuna olemas. Pidevaks probleemiks on ruumipuudus. Viimasel ajal on see teema eriti terav seoses annetatud Joachim Herzi kogule ruumi leidmisega (tingimus, et paikneb koos ühes ruumis). EMTA võrgus saab kuulata ostetud andmebaasi NAXOS helifaile. Kõik teised hangitud helikandjad on kuulatavad mp3-dena otse serverist (link kirjes).

Raamatukogul on töövahendina kasutusel waw-formaati faili mp3-formaati konverteerimise programm. Osaliselt tekivad failinimed automaatselt, osaliselt tuleb teha käsitööd. Kõik oma majas toimunud kontserdid kajastuvad EMTA kodulehel ja on kirjeldatud ESTERis. Ajakirjas „Raamatukogu“ ilmus artikkel EMTA 75 juubeli puhul!

- **Rubriigis „uusideid, teateid, küsimusi“** oli sel korral väga palju erinevaid teemasid, millest kõiki käsitleda ei jõutud.
- Kristina Pai andis teada, et TÜR on vastu võtnud dokumendi, mis reguleerib **ohustatud väljaannete digiteerimist ja originaalide kasutusest väljaviimist**: kuidas kirjeldada selliseid eksemplare ESTERis, kuidas tähistada hoidlas jne. Toimkonna liikmetele saadetakse dokument tutvumiseks, et soovi korral saaksid ka teised raamatukogud seda rakendada. Lugeja jaoks oleks parim lahendus kui eri raamatukogude puhul avaneks ESTERis eri juhtudel võimalikult sarnane vaade.
  - Kristina Pai teavitas, et kogude toimkonna esitatud pisitrükise **definitsioon** on terminoloogiatoimkonnas heaks kiidetud ja lisatud raamatukogusõnastikku.
  - Ülle Talihärm tutvustas **Rahvusraamatukogu seaduse** uut redaktsiooni. Seadust on kaasajastatud ja on hetkel kooskõlastusringil Rahandus- ja Kultuuriministeeriumis.
  - **Jätakuvalt valmistavad raamatukogudele muret riigihanked**. Toimkonna liikmed vahetasid kogemusi ja leidsid, et igal juristil on riigihangete seaduse kohta oma tõlgendus. Raamatukogud on läinud eri teid – korraldatakse nii iga-aastaseid kui raamlepinguga hankeid. Viimane on hea seetõttu, et iga-aastane tööaja kulu on väiksem.
  - RRis käinud Rahandusministeeriumi **riigihangete kontrollist** andis ülevaate Ülle Talihärm. Kontrolliti 2008-2010 läbiviidud riigihankeid. Hanke piiriks on 156000 EEK e 10000 EUR. Hanke puhul on oluline, et on tähtajaliselt valmis aruanne ja kirjalikud lepingud, on teavitatud kodulehel/registris. Formaalne külg peab olema väga korrektselt täidetud.
  - **Kevadine seminar (aprill)** – arutati võimalikku seminari teemat. Tehti ettepanek korraldada seminar digitaalkogudest.

Koosoleku lõppedes tutvuti EMTA raamatukoguga. Huvilistel oli võimalus jääda kuulama kontserti EMTA saalis.

Päev oli tööine ja EMTA kolleegide vastuvõtt südamlilik ja soe. Toimkonna liikmetele ka kingitusi! Aitäh Ilvile, Viidale ja Urvele!